

Opinnäytetyö

Sosionomi AMK

2018

Päivi Pääkkönen 1600391

# RIKOKSEN UHRI RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN PALVELUIDEN PIIRISSÄ

–oikeusavustajajankki täsmentämään rikoksen  
uhrille tarjottavaa tukea

OPINNÄYTETYÖ (AMK ) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosionomi AMK

25.4.2018 | 34 sivua, 5 liitesivua

Päivi Pääkkönen

# RIKOKSEN UHRI RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN PALVELUIDEN PIIRISSÄ

- oikeusavustajapankki täsmentämään rikoksen uhrille tarjottavaa tukea

Työelämäkumppanini on Rikosuhripäivystys (RIKU). RIKU tarjoaa tukea ja neuvontaa rikoksen uhreille, heidän läheisilleen sekä rikosasiassa todistaville. Opinnäytetyöni tulos, oikeusavustajapankki, tulee RIKUn Lounais-Suomen alueelle käyttöön niin toiminnanohjaajille kuin vapaaehtoisina tukihenkilöinä toimiville. Nostan työssäni esille rikoksen uhrin haavoittuvan aseman ja rajoittuneen kyvyn toimia tilanteessa, jossa pitäisi toimia järjestelmällisesti ja tehokkaasti. Tämä on se, mistä työni kumpuaa ja miksi tuotos on tärkeä. Työ toteutettiin Webropol kyselynä asianajo- ja lakitoimistoille. Vastausprosentti jäi huomattavasti odotettua alhaisemmaksi. Tästä voi vetää sen johtopäätöksen, että otsikko, jolla kysely lähetettiin, ei ehkä ollut tarpeeksi puhutteleva. Kehitystyö asian parissa RIKUssa kuitenkin jatkuu. Oikeusavustajapankin ylläpito jaetaan toiminnanohjaajien kesken, jotta tiedot ja käytettävyys pysyy ajantasaisena.

ASIASANAT:

Rikosuhripäivystys, RIKU,uhri, direktiivi, tukipalvelut

BACHELOR'S / MASTER'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Bachelor of Social Sciences

25.4.2018 | 34 of pages, 5 of pages in appendices

Päivi Pääkkönen

## VICTIM OF THE CRIME WITHIN SPHERE OF THE RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

- legalcounselbank to specify the support which is offered to the victim of the crime

My workinglife partner is Rikosuhripäivystys (RIKU). RIKU offers support and advice to the casualties of the crime, to their close relations and proving in the criminal case. Result of my dissertation, legalcounselbank will come into use to the area of RIKU Spathwest Finland so to the operation controllers like acting as voluntary support persons. I emphasise the vulnerable position of the victim of the crime and the actions of the restricted ability in my work in the situation in which one should act systematically and effectively. This is where my work wells and why the output is important. The work was carried out to the lawoffices, Webropol as an inquiry. The number of the answers remaned considerably smaller than expected. Its conclusion that can be drawn from this, the heading with which the inquiry was sent, the enough attention did perhaps attract attention. The development work continues. The maintenance of the legalcounselbank is divided between the operation controllers. The information must stay up-to-date.

KEYWORDS:

Rikosuhripäivystys, RIKU, victim, directive, support services

# SISÄLTÖ

<b>KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO</b>	<b>6</b>
<b>1 JOHDANTO</b>	<b>7</b>
<b>2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ</b>	<b>9</b>
<b>3 KUN RIKOS TULEE HENKILÖKOHTAISEKSI</b>	<b>12</b>
3.1 Fyysiset seuraukset	12
3.2 Psyykkiset seuraukset	14
3.3 Sosiaaliset seuraukset	16
3.4 Taloudelliset seuraukset	17
<b>4 RIKOSUHRIPÄIVYSTYS</b>	<b>19</b>
4.1 Rikosuhridirektiivi	20
4.1.1 Oikeus saada tietoa	21
4.1.2 Oikeus saada tukea	21
4.1.3 Oikeus saada suojelua	22
4.2 Rikosuhripäivystyksen tarjoamat tukevat palvelut	23
<b>5 TYÖN PERUSTELUT JA TOTEUTUS</b>	<b>25</b>
<b>6 TULOKSET</b>	<b>28</b>
6.1 Vastausaktiivisuus paikkakunnittain	28
6.2 Vastausten sisältö	30
<b>7 YHTEENVETO</b>	<b>32</b>
<b>LÄHTEET</b>	<b>34</b>

## LIITTEET

Liite 1. Asianajo- ja lakitoimistoille lähetetyn kyselyn saateteksti.  
Liite 2. Kysymykset suomeksi ja ruotsiksi.

## KUVIOT

Kuvio 1. Prosessikaavio

26

Kuvio 2. Lähetetyt kyselyt ja vastaukset: Turku, Salo, Pori, Rauma

28

# KÄYTETYT LYHENTEET TAI SANASTO

Oikeushenkilö

Yritys tai yhteisö (RIKU-rikosuhripäivystys 3/2016)

Traumaattinen dissosiaatio Tapahtuman kieltäminen (Levine & Frederick 2008, 150-153)

# 1 JOHDANTO

Työelämäkumppanini Rikosuhripäivystyksen Lounais-Suomen aluetoimistolla ollaan jo jonkin aikaa oltu vailla listaa, luetteloa tai opasta oikeusavustajista, jotka ovat jo alustavasti valikoituneet mahdollisesti rikosasiassa toimiviksi oikeusavustajiksi. Tällainen alustava linjaus voidaan tehdä, koska henkilölle itselleen jää kuitenkin lopullinen avustajan valinta. Linjaus on käsitelty Rikosuhripäivystyksen johtoportaan ja asiasta tiedotettu sähköpostilla Jaana Koivukankaan, Rikosuhripäivystyksen kehitysjohtajan taholta.

Kontekstissa, johon työni liittyy, ollaan tekemisissä hyvin haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kanssa. Tilanne on uhrin oikeuksien näkökulmasta vaativa ja pitäisi pystyä toimimaan järjestelmällisesti ja tehokkaasti, jotta uhrin oikeudet voisivat toteutua. Rikoksen uhrin asemaa on tutkittu esitutinnan näkökulmasta, samoin löytyy tutkittua tietoa siitä, että rikoksen kohteeksi joutuminen vaikuttaa uhriin mutta mitä sen jälkeen? Kun henkilön pitäisi kuitenkin toimia. Miten voimme osana palvelujärjestelmää madaltaa kynnystä, jotta rikoksen uhrin oikeuden voisivat toteutua.

Joulukuun 1. päivänä 2016 astui voimaan rikosuhrimaksu, jolla arvioidaan rahoitettavan noin 4,5 miljoonaa euroa vuodessa rikoksen uhrien tukipalveluita. Maksu määräytyy rikoksen tekijälle siten, että täysi-ikäisenä rikokseen syyllistynyt ja kyseisestä rikoksen ankarimman rangaistuksen ollessa enintään kuusi kuukautta vankeutta rikosuhrimaksu on 40 euroa. Mikäli ankarin rangaistus on yli kuusi kuukautta vankeutta, rikosuhrimaksu on 80 euroa. Oikeushenkilölle määrättävä rikosuhrimaksu on aina 800 euroa. Rikoksenteikijän osallistaminen uhrien tukipalveluiden rahoittamiseen on keino, jolla pyritään rikollisuudesta aiheutuvien haittojen ja kustannusten oikeudenmukaiseen jakamiseen. (Sarimo 2016, 16-17.) Rikosuhripäivystys (RIKU) on yleisiä uhripalveluita tuottava taho ja sen palveluita on tarjolla kattavasti koko Suomessa. RIKUn palveluita on tarjolla kasvokain, verkossa sekä puhelimitse.

Käytän opinnäytetyössäni RIKUn tuottamaa materiaalia rikoksen uhrin asemasta. Lähteissä on myös traumaa käsittelevää aineistoa. EU Direktiivi 2012/29/EU sekä esitutkintalaki 805/2011 ovat koko ajan kulkeneet tiiviisti työni vierellä. Se, toteutuuko EU Direktiivin 2012/29/EU vähimmäisvaatimukset, on osin palveluverkoston työntekijöiden harteilla. Koska me ihmiset, työntekijät siellä ruohonjuuritasolla, tarjoamme uhrille mahdollisuutta saada tietoa, tukea ja suojelua. Tai sitten emme. Omassa työssäni RIKUn toiminnanohjaajana olen päässyt ihan konkreettisesti näkemään sen, miten vaikeaa on

juurruttaa rakenteisiin uutta käytäntöä ja toimintatapaa. Yhteistyö eri viranomaisten kanssa vaatii hienovaraisuutta, sosiaalisten taitojen osaamista ja pullakahvia.

Kehittämistehtäväni rakentuu uhrin tarpeista. Uhri tarvitsee tehtäväni tuotoksen, oikeusavustajankin, tuekseen koska hänen pystyvyytensä on ainakin hetkellisesti madaltunut. Rikos on tullut hänelle henkilökohtaiseksi.

## 2 KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

Työelämäkumppanini on Rikosuhripäivystys (RIKU). Opinnäytetyöni on kehittämistehtävä ja sen on tarkoitus tuottaa Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueille oikeusavustajapankki, josta on helppo löytää alueilla toimivia oikeusavustajia. Oikeusavustajapankki tulee löytymään sekä selain, että vihkomuotoisena. Se tulee käyttöön edellä mainituilla alueilla Rikosuhripäivystyksen toiminnanohjaajille ja vapaaehtoisina tukihenkilöinä toimiville. Kokoamisesta ja ulkoasusta vastaa allekirjoittanut Rikosuhripäivystyksen aluejohtaja Tiina Rantasen hyväksynnällä. Näkökulma sisällölle on rikoksen uhria palveleva. Kyselyllä selvitän hoitaako kyseinen toimisto yleensäkin rikosasioita, ovatko mahdollisesti erikoistuneet joidenkin tietyn tyyppisten asioiden hoitamiseen, hoitavatko muitakin, veloitetaanko ensimmäisestä käyntikerrasta (yleisluontoinen alkuneuvonta), antavatko asiakkaalle kustannusarvion palveluista asiakassuhteen alussa sekä millä kielellä toimisto pystyy palveluitaan tarjoamaan. Lisäksi selvitän palvelun laatua tarkentavilla kysymyksillä, jotka koskevat mahdollisen päämiehen kulujen korvaamisen selvittämistä (selvittääkö toimisto?), hoitaako toimisto mahdollisen paperityön oikeusaputoimiston kanssa, mahdollisten korvausten hakeminen (avustaako päämiestä?) sekä kysymys, joka avoin ja toimiston mahdollista itse tuoda haluamiaan asioita esille. Se, että rikoksen uhrin ei tarvitse, muutenkin haavoittuvassa tilanteessaan, käydä itse näitä kaikkia läpi (mahdollisesti usean eri toimiston kanssa), on merkityksellistä.

Kehittämistehtävässäni käytetään muita kuin tilastollisia menetelmiä tai muunlaisia määrällisiä keinoja (Kananen 2014,18). Kananen (2014) esittää kannan, jossa arvelee turhaksi tutkimusotteiden vastakkainasettelun ja arvottamisen. Hän korostaa tutkimuksessa pyrittävän laadukkaaseen, kritiikin kestävään lopputulokseen (Kananen 2014,19). Vaikka työni ei ole tutkimus, voin käyttää työssäni laadullisen tutkimuksen menetelmiä ja työotteita. Tutkimusongelma saattaa olla myös jonkin asian kehittäminen tai muutoksen aikaan saaminen. Tutkimusongelman tarkentuessa valitaan sopiva tai sopivat tutkimusmenetelmät. (Kananen 2014, 20.)

Tutkimusotteella tarkoitetaan kaikkia niitä tapoja ja toimintoja, joilla tutkimusongelma ratkaistaan. Tämä käsittää menetelmät joita käytetään tiedon keruuseen, analysointiin ja tuloksien tulkintaan. (Kananen 2014, 20.) Kananen (2014) kutsuu tutkimusotetta tieteen filosofiseksi sateenvarjoksi, joka on aloittelevalle tutkijalle tai opinnäytetyöntekijälle varsin kuvaava termi. Tutkimusote tai lähestymistapa on ensimmäinen strateginen valinta

tutkimusta tai opinnäytetyötä tehdessä ja toimii yleisnimityksenä niille toimien ja menetelmien kokonaisuudelle, joita tullaan käyttämään. (Kananen 2014, 21.)

Opinnäytetyön tekemisessä tarvitaan menetelmiä ja niitä voidaan myös yhdistellä tarpeen mukaan. Menetelmien on oltava tieteellisiä, niitä käytetään työn eri vaiheissa ja käytettävän menetelmän on sovellettava tilanteeseen. Lisäksi työn tekijän on osattava käyttää kyseistä menetelmää. Menetelmäosaamista tarvitaan tiedonkeruussa, tietojen analysoimisessa sekä tietojen tulkinnassa. (Kananen 2014, 21, 60-61.)

Olen valinnut aineiston keruu tavaksi kyselyn ja siinä valmiin kaavakkeen, jossa kysymysten vastaukset sisältävät merkityksellistä tietoa rikoksen uhrin valitessa itselleen sopivaa oikeusavustajaa. Kysely on survey-tutkimuksen keskeinen menetelmä. Englanninkielinen termi survey tarkoittaa sellaisia kyselyn, haastattelun sekä havainnoinnin eri muotoja, joissa aineisto kerätään standardoidusti (kysytään kysymys samalla tavalla jokaiselta) ja kohdehenkilöt ovat otos tietyistä perusjoukosta. (Hirsjärvi ym. 2009,193.) Omassa työssäni esimerkiksi kysymys kyseisen oikeusavustajan mahdollisuutta / halukkuutta hoitaa rikosasioita, on tällainen standardisoitu kysymys. Se esitetään samalla tavalla jokaiselle, joille kysely lähetetään. Ja kysely lähetetään valikoidulle joukolle oikeusavustajia.

Kaavakkeen kysymykset on mietitty ja päätetty aluekokouksessa, jossa läsnä ovat olleet Rikosuhripäivystyksen Lounais-Suomen aluejohtajan lisäksi alueen seitsemän toiminnanohjaajaa. Kaavakkeen ulkoasun suunnittelin Word-työkalun avulla. Kaavake sisältää sekä strukturoituja että avoimia kysymyksiä. Patteristo sisältää kysymyksen:” Voiko toimistonne tiedot liittää Lounais-Suomen aluetoimiston kokoamaan listaan”.

Kyselytutkimuksessa on etuja ja haittoja. Tutkimusmenetelmällä voidaan tavoittaa laaja joukko henkilöitä ja voidaan kysyä monia asioita. Menetelmä on tehokas. Hyvin suunniteltu lomake auttaa aineiston nopeassa tallentamisessa ja aikataulu sekä kustannukset voidaan arvioida melko tarkasti. Tulosten tulkinnassa saattaa kuitenkin ilmetä ongelmia. Aineistoa saatetaan pitää pinnallisena. Ei ole varmuutta, miten vakavasti vastaajat suhtautuvat tutkimukseen, väärinymmärrykset ovat mahdollisia, lomakkeen laatiminen on aikaa vievää ja vaatii tekijältään osaamista ja saattaa olla, että vastausprosentti jää pieneksi. (Hirsjärvi ym. 2009,195.)

Mietittäessä vaihtoehtoja työn toteutukselle kyselytutkimus valikoitui mahdollisesti toimivimmaksi vaihtoehdoksi toteutukselle. Mutta pienenä ”porkkanana” kyselyssä on mah-

dollisuus liittää kyseisen toimiston tiedot tulevaan oikeusavustajapankkiin, kuten työn tu-  
lostakutsun. Voisi ajatella, että yhteistyö järjestöpohjaisen toimijan kanssa, jolla on pal-  
veluvelvoite rikoksen uhrien yleisten tukipalveluiden tuottamisesta vuosina 2018-2027,  
kiinnostaisi.

### 3 KUN RIKOS TULEE HENKILÖKOHTAISEKSI

Rikoksen kohteeksi joutuminen on tilanne, joka vaikuttaa henkilön elämään mahdollisesti koko hänen loppuelämänsä ajan. Rikoksen seuraukset voivat olla psyykkisiä, fyysisiä, sosiaalisia, taloudellisia tai näitä kaikkia yhdessä.

Rikoskokemus koskettaa turvallisuuden tunnetta, joka on yksi ihmisen perustarpeista. Kokemus aiheuttaa ymmärrettävästi henkilölle järkytyksen tunnetta. Rikoksen vakavuus ei ole ainoa kriteeri arvioidessa uhrin tuen tarvetta. Ulkoisten seikkojen perusteella on mahdotonta arvioida uhrin kokemaa tai sitä, miten paljon kokemus on häntä järkyttänyt (Åberg 2017, 23.)

Kansainvälisessä vertailussa rikoksen uhrin asema Suomessa on oikeudellisesti vahva. Lainsäädäntö sisältää oikeuksia, jotka kuuluvat rikoksen uhrille, mutta niiden juurruttaminen rakenteisiin ei ole yksinkertaista. (Kainulainen & Saarikkomäki 2014,5.) Honkatukia (2011) mukaan rikoksen uhri nähdään vahvana ja kyvykkäänä toimijana, joka tietää oikeutensa ja pystyy käyttämään niitä (Honkatukia 2011.) Käytännössä uhrin tilanne on aivan toisenlainen.

Jotta rikos on mahdollista selvittää mahdollisimman tehokkaasti, vaaditaan viranomaisilta uhrisensitiivistä lähestymistapaa. Tämä tarkoittaa rikoksen uhrin kunnioittavaa ja hienotunteista kohtaamista sekä yleisten uhripalveluiden tarjoamista rikosprosessissa. Oikeanlaiset ja –aikaiset palvelut auttavat uhria käsittelemään rikoksen aiheuttamia seurauksia sekä hänen omaan kyvykkyyteensä toimia rikosprosessin aikana (Kainulainen & Saarikkomäki 2011,4-5).

#### 3.1 Fyysiset seuraukset

Kun uhrin fyysistä koskemattomuutta loukataan, siitä aiheutuu fyysisiä seurauksia (Åberg 2017,26). Teko voi vaihdella pienestä eleestä kuoleman tuottamukseen, olla kertalaatuinen yksittäinen tapahtuma tai pitkään, vuosia jatkunut tapahtuma (Pohjoisvirta 2012,14). Teon seuraus voi olla kosmeettinen haitta, joka saattaa rajoittaa uhrin toimintakykyä tilapäisesti tai pitkäkestoisesti. Ulospäin näkyvä vamma saattaa aiheuttaa ympäristössä hämmennystä ja kysymyksiä ja tätä kautta aiheuttaa uhrissa selittelemisen tarvetta ja häpeän tunnetta. Fyysinen vamma voi olla myös näyttäytyä neurologisena

oireena. Myös stressi ja järkytys aiheuttavat fyysisiä oireita. (Åberg 2017,27). Kehon ollessa stressitilassa ilmenee fyysistä ja psyykkistä ylivireyttä. Tämä näyttäytyy varuillaan olona, säikkymisenä, ärtyneisyytenä ja ehkä vihanpurkauksina. Uni ongelmat ovat tavallisia. Näistä saattaa aiheutua pidemmällä aikajaksolla tarkkaavaisuus- ja keskittymisvaikeuksia. (Hedrenius & Johansson 2016, 98-99.)

On mahdollista, että fysiologinen stressi jatkuu, vaikka tilanne on jo ohi. Ihminen jää miettimään mitä olisi voinut käydä tai mitä vielä voi sattua. Kyse on sekä kognitiivisesta että fyysisestä valmiudesta. Tämä saa aikaan ihmisessä sen, että keho on edelleen varautunut vaaraan ja pitää yllä kohtuuttoman suurta stressitilaa (Hedrenius & Johansson 2016,102.) Fyysinen uhka ja kaltoinkohtelu jättää jälkensä myös kehomuistiin (Åberg 2017,28). Fyysiset vammat saattavat haitata paluuta entiseen työhön tai kyseeseen voitulla asumisjärjestelyjä, mikäli vammat aiheuttavat esimerkiksi liikuntarajoitteisuutta (Hintikka 2017, 26-27).

Järkyttävän tapahtuman jälkeen uhri saattaa kärsiä läpitukevasta reaktiosta. Tällöin voimakas muisto järkyttävästä tapahtumasta tulee päälle, kun ympäristössä on havaittavissa jokin saman tyyppinen asia, kuin itse tapahtumassa. Se voi olla ääni-, näkö-, tunto- tai hajuhavainto. Tai läpitukevan reaktion voi laukaista päivämäärä, kellonaika, tietyn sisältöiset ohjelmat tai tilaisuudet. Reaktio saattaa tulla niin voimakkaana, että siitä seuraa sama reaktio kuin itse tapahtumassa. (Hedrenius & Johansson 2016, 87-89.) Esimerkiksi henkilö on kokenut traumaattisen tilanteen yleisötapahtumassa ja seuraavaksi ollessaan vastaavanlaisessa tapahtumassa, voi tapahtumasta muistuttava ääni saada aikaan sen, että henkilön on poistuttava kyseisestä tilasta. Tässä yhdistyy niin psyykinen kuin fyysinenkin kokemus. Usein näissä toinen ärsyke laukaisee toisen.

Välttämisreaktioissa taas henkilö saattaa vältellä paikkoja tai liikennevälineitä, jotka ovat yhteydessä trauman syntyyn (Hedrenius & Johansson 2016,89). Tämä voi käytännössä tarkoittaa uhrille kiertotien käyttämistä työpaikalle. Tai hän voi vältellä tilanteita, joissa on pelkona kontrollin menetys vaikka tilanne olisi hänen hyvinvointinsa kannalta tarpeellinen, esimerkiksi hammaslääkärillä oleminen (Hedrenius & Johansson 2016,89).

### 3.2 Psyykkiset seuraukset

Rikoskokemus on aina kuormitus henkilön psyykkiselle hyvinvoinnille. Rikoksen uhrissa se saattaa laukaista traumaattisen kriisi, etenkin rikoskokemuksen ollessa vakava. Traumaattinen kriisi eroaa elämän kriiseistä. Sen etenemisessä on havaittavissa samankaltaisuutta eri ihmisten välillä, joskin kokemus on aina yksilöllinen. (Åberg 2017,28.) Traumaattisen kriisin voi aiheuttaa äkillinen, psyykkisesti traumatisoiva tapahtuma. Henkilö kohtaa ulkoisen tapahtuman, joka uhkaa hänen olemassaoloaan, sosiaalista identiteettiään ja turvallisuuttaan, esimerkiksi väkivaltakokemus. Tilanne, johon ei voi varautua tai valmistautua. Traumaattiselle tapahtumalle on ominaista, että kokemus ravistelee elämänarvoja ja tuo esiin ihmisen haavoittuvuuden. Traumaattinen kokemus voi tallentua muistiin ääninä, hajuina, tunteina sekä visuaalisina näkyinä. (Välimäki 2017, 236-237.)

Kun ihminen joutuu uhkaavaan tilanteeseen käynnistyvät hänen autonomisen hermoston eloonjäämiseen tähtäävät reaktiot. Sympaattinen hermosto aktivoituu ja aistit valpastuvat mahdolliselle vaaralle. Tilanteessa olevan uhan suuri mahdollisuus virittää sekä sympaattisen että parasympaattisen hermoston voimakkaasti. Seurauksena on liikku-maton, jähmettynyt tila, jossa on voimakas lihasjännitys. Jännittynyt tila on ihmisen valmistautuminen joko taisteluun tai pakenemiseen. Jos tilanne on toivoton, eikä pakene-minen tai taistelu ole mahdollista parasympaattinen hermosto aktivoituu ja uhattu joutuu täydellisen alistumisen tilaan. (Suokas-Cunliffe, 2006.) Uhri saattaa kokea voimakasta epätodellisuuden tuntua tapahtumassa kuin kaikki tapahtuisi jollekulle muulle. Tätä kut-sutaan traumanaikaiseksi dissosiaatioksi ja sen on päätelty toimivan traumanaikaisena psyykkisenä puolustuskeinona esimerkiksi väkivaltatilanteessa. (Punamäki & Ylikomi, 2007.)

Traumaattinen tapahtuma alkaa realisoitumaan ja mitä nopeammin tämä prosessi ete-nee, sitä parempi se henkilölle on. Tämän prosessin aikana henkilö käy läpi erilaisia voimakkaita tunteita surusta kauhuun. Lisäksi esiintyy voimakkaita kehollisia reaktioita, ulkoista ja sisäistä vapinaa, pahoinvointia, kuvotusta, erilaisia sydänoireita, lihasärkyä, huimausta, pahoinvointia sekä muita somaattisia oireita. Prosessointi mahdollistaa ta-pahtuman sijoittamisen tiettyyn aikaan ja paikkaan omassa elämänhistoriassa. Jos hen-kilö on vakavasti traumatisoitunut hän elää menneisyyden traumatapahtumia uudelleen kykenemättä tekemään eroa menneen, nykyhetken ja tulevaisuuden välille. (Holm & To-lonen 2008, 491.)

Mikäli henkilö juuttuu traumaattisen prosessoinnin alkuvaiheeseen fyysisten ja psyykkisten oireiden ollessa vahvimmillaan, voi jokapäiväisen elämän ja arkisten tekemisten jatkaminen olla vaikeaa. Tällöin tapahtuma saattaa tulla kokoa ajan mieleen ja uhri yrittää työntää muistikuvaa mielestään, mikä taas estää tapahtuman kokemista todeksi ja oma-kohtaiseksi kokemukseksi. Oireiden jatkuessa yli kuukauden kyseessä on post-traumaattinen stressihäiriö (PTSD). Oireet voivat ilmetä vasta myöhemmin, jopa vuosien kulluttua tapahtuneesta. (Holm & Tolonen 2008, 492.)

Lauerman (2001) mukaan traumausten yhteydessä puhutaan myös dissosiativisista oireista. Dissosiaatioon liittyy kyseenalaistaminen tapahtumista: tapahtuiko asiat todella vai oliko kaikki mielikuvitusta? Henkilö voi kärsiä muistamattomuudesta, ajan ja paikan taju voi hävitä. Hänellä saattaa olla vaikeuksia arkipäivän elämässä ja ihmissuhteissa. Selviytymiskeinot, joita traumaattisessa tilanteessa tarvittiin, ovat joka päiväisessä käytössä, vaikkei uhkaa enää olekaan. (ks.Holm & Tolonen 2008, 493.)

On tavallista, että rikoksen uhri kokee syyllisyyttä ja häpeää tapahtumasta, vaikka ei ole mitenkään tapahtuneeseen syyllinen. Syyllisyyden tunne ilmenee esimerkiksi ajatuksena, jos olisi lähtenyt kotoa viisi minuuttia ennen, niin ei olisi törmännyt siihen toiseen autoon. Häpeän tunne liittyy sosiaaliseen hyväksyttävyyteen ja saattaa johtaa heikkouden ja riittämättömyyden tunteisiin itseä kohtaan.(Hedrenius & Johansson 2016,99-100). Tällainen psyykinen kokemus saattaa johtaa karttamaan sosiaalisia tilanteita.

Psyykkiset oireet voivat ilmetä mielialahäiriöinä, ahdistuksena, itsetuhoisina ajatuksina ja tekoina, univaikeuksina, paniikkikohtauksina, pelkoina itsetunnon heikkenemisenä, vaikeuksina seksuaalielämässä sekä riskikäyttäytymisen lisääntymisenä. Persoonan kehitykseen saattaa tulla viivästyksiä, mikäli uhri on trauman tapahtuma hetkellä lapsi tai nuori henkilö.(Ylikomi & Virta 2008, 78-79.) On selvää, että tällaisten asioiden kanssa kamppaileva henkilö on rajoittunut toimimaan omassa rikosprosessissaan ja tarvitsee apua ja tukea.

Väkivaltaisessa parisuhteessa elävän henkilön koko maailmankuva saattaa muuttua sen johdosta, että väkivallan tekijä on henkilö, jonka pitäisi olla luotettavin ja turvallisin. Tällaisessa tilanteessa väkivallan vaikutusta on kutsuttu sielun murhaksi. Parisuhdeväkivallassa uhri saattaa ajan kuluessa sopeutua tilanteeseen, jossa väkivalta on ”normaalia”. Tilannetta on vaikea jakaa ulkopuolisen kanssa ja uhri elää jatkuvassa valheessa ja selittelee sekä peittelee tilannetta.(Kaitue ym.2007, 22-23.) Uhri elää niin fyysisen kuin psyykkisenkin paineen alla.

### 3.3 Sosiaaliset seuraukset

Rikoksen uhrin tarve olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa saattaa muuttua. Uhri saattaa vältellä sosiaalista kanssakäymistä ja kokea häpeää tapahtuneesta. Tai hänellä voi olla tarve puhua tapahtuneesta mikä saattaa hämmentää ja kyllästyttää muita ihmisiä. Muut saattavat vältellä uhrin seuraa tai vähätellä hänen kokemustaan. (Hintikka 2017, 43.)

Jotkut rikokset kiinnostavat mediaa. Mediassa saatetaan kuvailla rikostapahtumaa, teon taustoja sekä rikoksen osapuolia. Mikäli rikoksella on yhteiskunnallista merkitystä, saattaa poliisi tiedottaa esitutkinnasta. Mediahuomio saattaa olla uhrille ja hänen läheisilleen suuri rasite. On toivottavaa, että rikosjournalismiinkin liitettäisiin eettiset ja moraaliset pohdinnat, ennen kuin juttuja julkaistaan. (Välimäki 2017, 224-229.) Rikosuhripäivystyksellä sekä muilla rikoksen uhreja kohtaavilla tahoilla on selkeä käsitys siitä, miten rikostapahtumista uutisointi vaikuttaa negatiivisesti rikoksen uhrin selviytymiseen rikostapahtumasta. Rikoksen uhreilta, heidän läheisiltä tai rikostapahtuman todistajilta halutaan haastatteluja. Haastattelun pyytäminen välittömästi rikostapahtuman jälkeen ei ole toimittajilta ammatillisesti eettistä toimintaa. Tiedotusvälineet saattavat julkaista rikostapahtumasta tietoja, joita uhri tai omaiset eivät haluaisi julkisuuteen. Tällaisia ovat esimerkiksi rikospaikka, tai paikkatiedot, joilla mahdollisesti selviää uhrin henkilöllisyys. Tai henkirikoksen uhrin omaiset saattavat kokea loukkaavaksi kun media käsittelee uhrin ominaisuuksia ja yksityiselämää, vaikka niillä ei ole mitään tekemistä rikostapahtumasta uutisoinnin kanssa. Osa ihmisistä kokee, että sananvapauden nimissä verkossa voi kirjoitella mitä vain. Rikoksen uhriksi joutunut saattaa joutua kohtuuttomien asiattomuuksien ja huhujen kohteeksi. Onkin hyvä muistaa että minkä tahansa julkaiseminen tai jakaminen ei ole laillista. Niin sosiaalista kuin perinteistäkin mediaa säätelevät lait. (Liukkonen 2017, 207-209.)

Sosiaaliset seuraukset saattavat olla välillisiä. Uhri saattaa joutua luopumaan jostakin jo varatusta tai maksetusta, esimerkiksi lomamatkasta. Tämä saattaa aiheuttaa kanssamatkustajien suunnitelmiin muutoksia ja aiheuttaa ihmissuhteissa mielipahaa. Seksuaalirikoksen uhri voi joutua parisuhteessaan tilanteeseen, jossa suhteen jatkuminen ei rikoskokemuksen vuoksi ole mahdollista. Välillisiä seurauksia saattavat olla harrastuksista luopuminen tai työpaikan vaihtaminen, jolloin aiheutuu muutoksia sosiaalisiin suhteisiin. Uuden sosiaalisen verkoston luominen voi olla haasteellista monestakin syystä. (Hintikka

2017, 43-44.) Luottamus vieraisiin ja uusiin ihmisiin saattaa rikoskokemuksesta johtuen olla koetuksella.

Rikos saattaa aiheuttaa lähipiirissä monenlaisia tuntemuksia. Lähisuhdeväkivallassa on mahdollista, että uhrin läheisille on vaikea kuvitella tekijästä kerrotun laista. Tällöin seuraa tilanne, jolloin lähipiirin ns. pitää valita puolensa. Uhri saattaa menettää tärkeitä ihmissuhteita sekä osan tukiverkostostaan. (Hintikka 2017,44.)

### 3.4 Taloudelliset seuraukset

Rikoksesta seuraa uhrille taloudellisia menetyksiä. Uhri menetykset voivat olla varastettua tai rikkoutunutta omaisuutta, puhelin- ja matkakuluja asian hoidosta sekä terveyteen liittyen kipua ja särkyä. Uhri saa harvoin korvauksia kaikista kuluista, joita rikostapahuma on hänelle aiheuttanut. Eikä uhri aina huomaa edes ilmoittaa kaikkia menetyksiään, eikä hän välttämättä tiedä mistä asioista korvausta voi vaatia (Hintikka 2017,45.)

Taloudellinen seuraus on myös sairausloma töistä tai peräti työkyvyn menettäminen rikoksen johdosta. Tai rikoksen seurauksena vammautuminen tai sellaisen ominaisuuden muuttuminen itsessä rikoksen seurauksena, että entinen työtehtävä ei enää onnistu.

Taloudellinen menetys uhrilla näyttäytyy uhrilla usein hyvin konkreettisena. Se näkyy sairaalalaskuina, ansionmenetyksenä, mahdollisena rikkoutuneena tai menetettynä omaisuutena tai matkalaskuina. Rikoksen uhrin kokemus saattaa vaikuttaa siten, että hän ei esimerkiksi kykene hallitsemaan rikoskokemuksestaan johtuen arjen rutiineja. On mahdollista, että kotoa löytyy pino avaamattomia laskuja. Ja henkilö on aikaisemmin ollut täysin kykenevä toimimaan tällaisessa asiassa.

Rikoksen uhrille on tässä kohtaa suuri merkitys siitä miten häntä auttavat tahot tukevat häntä rikosprosessissa. Uhrille saattaa olla hyvin epäselvää jopa se, mitä tarkoittaa kun poliisi kysyy vaatiiko hän rangaistusta ja onko hänellä korvausvaatimuksia. Lähisuhdeväkivallan uhri saattaa tässä kohtaa ajatella, että ei halua sille puolisolleen kuitenkaan hankaluuksia. Vaikka olisi itse tullut pahoinpidellyksi sairaalakuuntoon. Uhrin asema on usein hyvin alisteinen. Esitutkintavaiheessa esitutkintaviranomaisella on erittäin iso vastuu siitä, että uhri ymmärtää päätöstensä seuraukset etenkin sen käynnissä olevan rikosprosessin kannalta.

Uhrilla on mahdollisuus hakea rikoksen tekijältä korvauksia menettämästään omaisuudesta, kuluista ja rikoksen aiheuttamista henkilövahingoista. Erityisen haavoittuvassa asemassa oleva uhri voi saada tuomioistuimen määräyksellä maksuttoman asianajajan (esimerkiksi lähisuhdeväkivallan tai seksuaaliväkivallan uhrin). Useimmilla kotivakuutus sisältää oikeusturvavakuutuksen, joka kattaa johonkin tiettyyn määrään oikeusavustajan palkkion. Oikeusturvavakuutukseen sisältyy useimmiten omavastuuosuus.

Vahingonkorvauslaki (412/1974) säätelee tyypillisistä korvattavista vahingoista (Ojala 2014,154). Liikennerikoksen uhri hakee korvauksia syyllisen ajoneuvon liikennevakuutusyhtiöltä (Tuominen 2016,5). Mikäli rikoksen tekijä ei pysty maksamaan hänelle langeutettuja korvauksia uhrille, uhri voi hakea niitä Valtionkonttorilta (Hintikka 2017, 47.) Oikeusaputoimistosta voi myös hakea apua ja tällöin maksu määräytyy varallisuuden perusteella. Nämä korvauksiin liittyvät asiat ovat sen kaltaisia, että harvoin rikoksen uhri kykenee selvittämään näitä yksin. Tämänkin takia on tärkeää, että uhri ohjautuisi palveluverkostossa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa RIKUn palvelujen piiriin, jossa on osaaminen ja yhteistyö tämän kaltaisissa uhria tukevilla palveluilla.

## 4 RIKOSUHRIPÄIVYSTYS

Rikosuhripäivystys (RIKU) on aloittanut toimintansa 1994. Toimintaa toteuttaa Suomen Ensi- ja turvakotien liitto, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kirkkohallitus, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti ja Suomen setlementtiliitto. Toiminnan valtakunnallisesta koordinoinnista vastaa Suomen Mielenterveysseura. RIKUn johtokuntaan kuuluu edustaja jokaisesta toteuttajajärjestöstä sekä Kirkkohallituksesta. Lisäksi RIKUn johtokunnassa on edustaja oikeusministeriöstä sekä asiantuntijajäsenet sosiaali- ja terveysministeriöstä ja Poliisihallituksesta. RIKU kuuluu jäsenenä eurooppalaiseen rikosuhriyön kattojärjestöön Victim Support Europeen (VSE), jossa on yli 20 jäsenmaata. Victim Support Europeen keskustoimisto sijaitsee Brysselissä.(Rikosuhripäivystys 2018a.)

RIKUn keskustoimisto sijaitsee Helsingissä. RIKUn toiminnalliseen johtoryhmään kuuluvat aluejohtajat (7), RIKUn toiminnanjohtaja (pj) ja kehitysjohtaja. RIKUn johtokuntaan kuuluu edellisessä kappaleessa mainittujen toteuttaja tahojen edustajien lisäksi myös RIKUn henkilöstön edustajina RIKUn kehitysjohtaja ja RIKUn toiminnanjohtaja. RIKUn aluetoimistoja on seitsemän ja palvelupisteitä on (RIKUn nettisivujen tiedoista poiketen) 31. Tämän vuoden puolella on Ahvenanmaalla aloittanut uusi palvelupiste. Aluetoimistoissa ja RIKUn keskustoimistolla toimii noin 60 työntekijää joko osa- tai kokopäiväisesti. Vapaaehtoisia toimijoita rikosuhriyössä RIKUn piirissä on noin 400 yksityishenkilöä ympäri maata. Heistä 30 on juristeja. RIKU tekee tiivistä yhteistyötä viranomaisten, kuten poliisin sekä muiden uhreja kohtaavien tahojen kanssa.(Rikosuhripäivystys 2018b.)

RIKU pyrkii vaikuttamaan rikoksen uhrin asemaan osallistumalla viranomaisyhteistyöhön muiden kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Rikoksen uhrin asemasta ja tarpeista annettavat lausunnot, koulutus yhteistyötahoille sekä tiedotus, rikosuhriin asemaan liittyvän tutkimuksen edistäminen ja osallistuminen julkiseen keskusteluun ovat RIKUn perustyötä. RIKUn arvot perustuvat asiakaslähtöisyyteen, luotettavuuteen, vastuullisuuteen, tasapuolisuuteen sekä yhteistyön ja välittämisen kulttuurin edistämiseen ja vahvistamiseen yhteiskunnassa.(Kjällman & Åberg 2017,16-17.)

Rikosuhripäivystys tarjoaa rikoksen uhrille, hänen läheisilleen sekä rikosasiassa todistavalle matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalveluita. Rikosuhripäivystyksen tukipalveluissa tarjotaan uhrien oikeuksien kannalta olennaista tietoa, neuvontaa ja tukea. Tarjolla

on esimerkiksi tukea oikeusprosessiin, tietoa erityispalveluista sekä ohjausta näiden palveluiden piiriin. Asiakas voi saada emotionaalista tukea ja neuvontaa rikoksesta johtuviin käytännön kysymyksiin sekä ennaltaehkäisevää neuvontaa esimerkiksi toistuvasti uhriksi joutuvalla. Usein esiintyviä kysymyksiä ovat lähestymiskieltoon ja sen hakemiseen liittyvät asiat, korvauksiin liittyvät kysymykset sekä oikeusavustajan hakemiseen liittyvät asiat ja kustannusvaikutukset.(Rikosuhripäivystys 2018c.)

Rikosuhripäivystys palvelee asiakkaitaan valtakunnallisesti 31 palvelupisteellä kasvokain, puhelimitse sekä verkossa. RIKUn tiedottajan Sami Liukkosen henkilökunnalle lähettämän sähköpostin mukaan (15.2.2018) vuonna 2017 asiakkaita eri palveluiden piirissä oli 12 700. Vuonna 2016 vastaava luku oli 8 400. Asiakaskontaktit lisääntyivät kaikissa eri palvelumuodoissa. Oikeusministeriö on antanut Rikosuhripäivystykselle julkisen palveluvelvoitteen rikoksen uhrien yleisten tukipalveluiden tuottamisesta vuosille 2018-2027.

#### 4.1 Rikosuhridirektiivi

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/29/EU on annettu 25.päivä lokakuuta vuonna 2012 ja se koskee rikoksen uhrin oikeuksia, tukea ja suojelua koskevia vähimmäisvaatimuksia. Direktiivi käsittää 32 artiklaa, joita edeltää 72:den kappaleen pituinen johdanto, jotka selittävät ja tukevat artikloita, mutta jotka eivät ole oikeudellisesti sitovia. (Eur-Lex www-sivut 2018.)

Direktiivissä 2012/29/EU, eli rikosuhridirektiivissä, säädetään rikoksen uhrien oikeuksista. Direktiivissä käsitellään uhrin oikeuksia saada tietoa, tukea ja suojelua sekä heidän mahdollisuudestaan olla osallisena rikosoikeudellisiin menettelyihin. Suomessa direktiivin täytäntöönpano toi mukanaan muutoksia lainsäädäntöön. Samalla se vaikutti uhrin asemaan muillakin tavoin hyvin merkittävästi.(Rikosuhripäivystys opaskirja 2016,3.)

Vaikka direktiivin luonne on velvoittava, jäsenvaltioilla on harkintavaltaa sen suhteen miten se saavuttaa sille asetetut tavoitteet. Jäsenvaltioiden on taattava lainsäädännöllään rikoksen uhrien oikeuksien vähimmäistaso. Vähimmäisvaatimukset koskevat rikoksen uhreille annettavaa tietoa, tukea ja suojelua sekä heidän osallistumistaan rikosoikeudellisiin menettelyihin. EU seuraa direktiivien täytäntöönpanoa jäsenmaissaan.( Rikosuhripäivystys opaskirja 2016,3.)

#### 4.1.1 Oikeus saada tietoa

Rikosuhridirektiivin (2012/29/EU) astuttua voimaan esitutkintalakiin tuli muutoksia jotka velvoittavat esitutkintaviranomaista. Rikoksen uhrilla on oikeus saada tietoa asioista, jotka koskevat häntä itseään rikosprosessissa (Kjällman & Rossinen 2017, 158). Esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava asianomistajalle ilman aiheetonta viivytystä, asianomistajan henkilöön liittyvät seikat sekä rikoksen laatu huomioon ottaen, seuraavat asiat:

- käytettävissä olevat tukipalvelut
- oikeudesta oikeudenkäyntiavustajaan ja tukihenkilöön siten kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettu lain 2 luku säättää
- oikeudesta tulkkaukseen
- oikeudesta maksuttomaan oikeusapuun sekä avustajaan siten kuin oikeusapulaki säättää
- oikeudesta esittää korvausvaatimus
- käytettävissä olevista keinoista asianomistajan suojelemiseksi terveyteen / turvallisuuteen kohdistuvalta uhalta
- oikeudesta saada tieto asian etenemisestä prosessissa
- asianomistajan oikeudesta valtion varoista maksettaviin todistelukustannuksiin, kun asianomistaja on kutsuttu tuomioistuimien käsittelyyn
- oikeudesta saada tieto asian käsittelystä, tuomioistuimien käsittelyn ajankohdasta sekä paikasta ja rikosasiassa annetusta tuomiosta

(Esitutkintalaki 805/2011, 4 luku 18§.)

Tiettyjen rikosten kohdalla uhrilla on pyynnöstä oikeus saada tieto vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta (Kjällman & Åberg, 2017, 15). Tällöin asianomistaja ilmoittaa asian esitutkintaviranomaisella tai syyttäjälle ja antaa omat yhteystietonsa ilmoituksen tekemistä varten (Esitutkintalaki 805/2011, 6 luku 19§).

#### 4.1.2 Oikeus saada tukea

Asianomistajalle tulee aina luovuttaa kirjallinen vahvistus hänen tekemästään rikosilmoituksesta. Sen tulee sisältää ilmoituksen tekemistä sekä rikosta tai tapahtumaa koskevat perustiedot. ( Esitutkintalaki 805/2011, 3 luku 1§.)

Tutkintaviranomaisen on tehtävä tuomioistuimelle esitys avustajan tai tukihenkilön määrittämisestä asianomistajalle, mikäli siihen on aihetta. Samoin on tiedusteltava asianomistajalta, saako hänen yhteystietojaan välittää yleisten tukipalveluiden tarjoajalle ja asianomistajan siihen suostuessa välitettävä yhteystiedot ilman aiheetonta viivytyksiä. (Esitutkintalaki 805/2011, 4 luku 10§.) Tämä on tärkeä asia, sillä moni rikoksen uhri menee tuomioistuin käsittelyyn yksin, ilman että on prosessin missään vaiheessa kuullutkaan tukipalveluista (Kjällman & Rossinen, 2017, 159).

Asianomistajalle on pyynnöstä käännettävä asianomistajan käyttämälle kielelle asian kannalta olennainen esitutkinta materiaaliin kuuluva aineisto, jotta asianomistajan oikeus olla osallisena sekä ymmärtää, toteutuu. On myös mahdollista, että asiakirjoja, niiden osia tai yhteenveto, käännetään suullisesti. Esitutkintaviranomaisen tulee huolehtia siitä, että asianomistajalla on riittävät tiedot oikeudestaan asiakirjojen käännökseen. Samoin tulee varmistaa, että jos hän tästä oikeudestaan luopuu, hän ymmärtää sen merkityksen. (Esitutkintalaki 805/2011 4 luku 13§.)

#### 4.1.3 Oikeus saada suojelua

Asianomistaja saattaa olla erityisen suojelun tarpeessa. Tähän liittyy muun muassa asianomistajan ikä, rikoksen laatu ja tekijän suhde asianomistajaan (esim. lähisuhdeväkivalta). Asianomistaja voi pyytää, että häntä kuulustelevalle / -vat henkilöt ovat aina samat. Samoin asianomistaja voi pyytää, että kuulustelun suorittajat ovat hänen kanssaan samaa sukupuolta. (Esitutkintalaki 805/2011 7 luku 21§.)

EU velvoittaa jäsenvaltioitaan huolehtimaan, että niillä on käytössä toimenpiteitä, joilla uhria ja hänen perheenjäseniään suojellaan toissijaiselta ja toistuvasti uhriksi joutumiselta (Direktiivi 2012/29/EU 18 artikla). Direktiivi velvoittaa jäsenvaltioitaan luomaan olosuhteet, joilla mahdollistetaan uhrin ja hänen perheenjäsentensä kohtaaminen rikoksen tekijän kanssa tiloissa, joissa rikosoikeudellinen menettely käydään (Direktiivi 2012/29/EU 19 artikla). Rikoksen uhri tulee kuulustella ilman aiheetonta viivytyksiä ja kuulustelujen lukumäärä on pidettävä pienenä samoin lääketieteellisten tutkimusten. Uhrilla voi kuulustelutilanteessa olla mukanaan oikeudellinen edustajansa tai muu valitseman henkilö. (Direktiivi 2012/29/EU 20 artikla.)

Direktiivi velvoittaa tekemään rikoksen uhreista henkilökohtaisen suojelutarpeen arvioinnin. Suojelutarpeen selvittämiseen ja määrittämiseen vaikuttavat uhrin henkilökohtaiset

ominaisuudet, rikoksen tyyppi tai luonne sekä rikoksen olosuhteet. Henkilökohtainen arviointi toteutetaan läheisessä yhteistyössä uhrin kanssa ja siinä on otettava uhrin toiveet huomioon. Tätä direktiiviä sovellettaessa oletetaan lapsiuhrien olevan erityisessä asemassa haavoittuvuutensa vuoksi. (Direktiivi 2012/29/EU.)

#### 4.2 Rikosuhripäivystyksen tarjoamat tukevat palvelut

Rikosuhripäivystys tarjoaa matalan kynnyksen puhelinneuvontaa. Kuka vaan voi soittaa, eikä tarvitse kertoa henkilötietojaan. Auttavassa puhelimessa vastaavat RIKUn koulutetut vapaaehtoistyöntekijät. Auttavassa puhelimessa tarjotaan ohjausta ja neuvontaa koskien rikosprosessia tai muita rikosasiaan, esimerkiksi korvauksiin tai lähestymiskieltoon liittyviä asioita. Auttava puhelin palvelee maanantaina ja tiistaina kello 13.00-21.00 ja keskiviikosta perjantaihin kello 17.00-21.00. ( Rikosuhripäivystys 2018c.)

Juristin puhelinneuvonnassa voi saada suuntaa antavia käytännön neuvoja. Juristin puhelinneuvonnan tavoitteena on rikoksen uhrin oikeuksien tunnustaminen ja oikean avun piiriin ohjaaminen. Juristit ovat vaitiolovelvollisia RIKU:sta saamiensa asiakastietojen osalta. Juristin puhelinneuvonta palvelee maanantaista torstaihin kello 17.00-19.00. (Rikosuhripäivystys 2018c.)

Syrjinnän vastainen neuvonta on myös osa RIKUn perusneuvontatyötä. Neuvonta tapahtuu puhelimitse ja numeroissa vastataan pääasiassa virka-aikaan arkipäivisin. Muina aikoina asiakkaalla on mahdollisuus jättää yhteystiedot automaattiseen puhelinvastajaan. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on viranomainen, joka vastaa syrjinnän vastaisesta toiminnasta. RIKUssa neuvontaa tehdään yhteistyössä yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston kanssa. RIKUn neuvonnassa kartoitetaan soittajan kanssa yhteistyössä kyseisen syrjintäkokemuksen luonne ja käydään läpi mahdollisia toiminta- ja avunsaantimahdollisuuksia. Tapaukset, joissa ei arvioida olevan kyseessä rikos, ohjataan asiakas soveltuvan avun piiriin. Joissain tapauksissa ohjataan asiakasta olemaan yhteydessä yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistoon jatkoapua ja selvittelyä varten. (Rikosuhripäivystys 2018e.)

Todistajan tuki on rikosasiassa todistavalle suunnattu palvelu. Kuka tahansa meistä voi joutua rikoksen todistajaksi osuessaan rikospaikalle ja rikoksen silminnäkijäksi. Kaikki ihmiset eivät välttämättä tiedä, että rikosasiassa todistaminen on kansalaisvelvollisuus. Todistajat kutsutaan oikeuteen yleensä sakon uhalla. Todistajana toimiminen on usein

uusi kokemus ja herättää monia kysymyksiä. RIKUn kaikki palvelut ovat käytettävissä myös henkilöille, jotka toimivat todistajina rikosasiassa. RIKUn palveluissa voit keskustella tulevasta oikeudenkäynnistä ja muusta asiaan liittyvästä tai saada joissakin tapauksissa tukihenkilön mukaan oikeudenkäyntiin. (Rikosuhripäivystys 2018d.)

RIKU tarjoaa myös chat palvelua. Palvelu on reaaliaikaista matalan kynnyksen palvelua, joka tapahtuu verkossa. Keskustelu voi tapahtua nimettömänä. Chatissa voi käydä keskustelemassa, jos vaikka epäilee rikoksen tapahtuneen. Kokemus voi olla oma, läheisen tai kaverin. Chatissa kohdataan samanlaisia asioita kuin muissakin RIKUn palveluissa. Asiakkaita neuvotaan ja ohjataan rikoksiin ja rikosprosessiin liittyvissä asioissa. Chat palvelee asiakkaita maanataista perjantaihin kello 9.00-15.00 ja lisäksi maanantai iltaisin kello 17.00-19.00. (Kreivi 2017,20.)

RIKU järjestää vertaistukiryhmä toimintaa parisuhdeväkivaltaa kokeneille. Ryhmätointa on ammatillisesti ohjattua ja tavoitteena on tarjota tukea ja tietoa uhreille ennen rikosprosessin alkua, sen aikana ja jälkeen. Vertaistukiryhmässä yhdenvertaisuuden näkökulma on tärkeä. Siitä näkökulmasta tarjotaan tietoa ja tukea ryhmämuotoisena työskentelynä heille, jotka mahdollisesti harkitsevat rikosilmoituksen tekemistä tai väkivaltaisesta tilanteesta irrottautumista. Vertaistukiryhmä lisää parisuhdeväkivaltaa kokeneen ihmisen voimavaroja. ( Rikosuhripäivystys 2018c.)

Tukihenkilö on koulutettu vapaaehtoistyöntekijä. RIKUssa toimivat vapaaehtoistyöntekijät käyvät läpi kolmiportaisen valintamenettelyn ja suorittavat 40-60 tuntia kestävän peruskurssin voidakseen toimia RIKUssa. Heiltä vaaditaan myös rikosrekisteriote. Tukihenkilö voi mennä asiakkaan mukaan poliisikuulusteluun ja oikeudenkäyntiin. Asiakas voi keskustella tukihenkilön kanssa rikosprosessiin liittyvistä käytännön asioista sekä myös rikosprosessin nostattamista tunteista. RIKU tarjoaa vapaaehtoisuustyöntekijöilleen erilaisia koulutuksia ja työnohjauksiin osallistuminen on välttämätöntä voidakseen olla toiminnassa mukana. RIKUn vapaaehtoiset tukihenkilöt esiintyvät asiakkaille ainoastaan etunimellä, he eivät kuljeta asiakasta omalla autollaan, eivät mene heidän kotiinsa eivätkä kutsu omaansa. Tukisuhteen jälkeen ei myöskään jatku ystävyysuhde tukihenkilön ja tuettavan välillä.

## 5 TYÖN PERUSTELUT JA TOTEUTUS

Työni perustuu rikoksen uhrin alisteiseen asemaan sekä uhrin tarpeeseen ja oikeuteen saada hänelle kuuluvaa oikea aikaista apua, kuten direktiivi 2012/29/EU, säätää. Vaikka väkivaltaisuus on ollut osana suomalaista kulttuuria 1900-luvun sodista saakka, väkivallan vaikutusta uhreihin ja heidän lähipiiriinsä on vaikeaa käsitellä (Kotanen 2013, 26). Suomessa on totuttu vaikenemaan väkivaltakokemuksista eikä kärsimyksistä ole ollut sopivaa puhua samoin empatian sijaan uhri on saanut kokea kärsimättömyyttä tai hänen kokemuksensa on ohitettu kokonaan (Ronkainen 2008, 388-401). Uhriuden kohtaaminen näkyy palveluverkoston sekä oikeusjärjestelmän suhtautumisessa rikoksen uhreihin. Uhriilta on odotettu kykyä toimia aktiivisesti omassa asiassaan huolimatta väkivallan traumatisoivasta ja lamaannuttavasta vaikutuksesta. Tai lähisuhdeväkivallan aiheuttamasta häpeästä (Näre 2000, 77-83).

Tätä taustaa vasten työni tuotos, oikeusavustajapankki, ja sen tarpeellisuus on helppo perustella. Uhrin tunnistaminen on yksi avainasemassa oleva asia. Jotta uhri voidaan ohjata oikean avun piiriin, on hänet tunnistettava. Sain työssäni RIKUn toiminnanohjaajana liikenneonnettomuuden uhrin yhteystiedot. Tietoja luovuttaessaan viranomainen oli asiasta hieman epävarma, että kuuluukohan tämä henkilö teidän palveluiden piiriin vai lieneekö ohjaus aivan turha. Kiitin yhteystiedoista ja kerroin, että olemme henkilöön yhteydessä ja kartoitamme tilanteen. Henkilö tuli vastaanotolle ja kertoi olevansa aivan hukassa kaikkien vahingonkorvausasioiden kanssa eikä hän tiennyt mitä kautta voisi saada itselleen oikeusavustajaa. Henkilö oli menettänyt onnettomuudessa puolisonsa ja oli myös kriisiavun tarpeessa. Kerroin ohjanneelle henkilölle terveiset, että RIKUn palveluiden piiriin ohjautunut henkilö hyötyi palveluistamme ja että hänet on ohjattu meiltä myös eteenpäin. Ohjauksen tehnyt henkilö oli jopa hämmästynyt, koska oli tulkinut liikenneonnettomuuden uhrin olevan kykenevä toimimaan, mutta oli työnsä puolesta tehnyt direktiivi 2012/29/EU mukaisen ohjauksen yleisten uhripalveluiden piiriin. Uhrin tunnistaminen vaatii osaamista ja henkilöiden, jotka etulinjassa kohtaavat rikoksen uhrin, on saatava koulutusta tähän vaativaan työhön.

Yllä kerrottu esimerkki on vaan yksi monista. Uhri on usein aivan yksin asiansa kanssa. Hän saattaa tulla tapaamaan RIKUn työntekijää ja kertoa, että hän on sanonut kuulustelussa suostuvansa kirjalliseen menettelyyn eikä tiedä yhtään mitä se tarkoittaa. Eikä ku-

kaan ole sitä hänelle kertonut vaikka direktiivi 2012/29/EU velvoittaa esitutkintaviranomaista huolehtimaan siitä, että uhri on osallisena omassa asiassaan. Miten tämä toteutuu, ellei hän ole edes tietoinen siitä mitä hänen lausumansa tarkoittaa? Moni pelkää oikeusavustajan mukaan ottamista asiansa hoitamiseen. Tai, että oikeusavustaja otetaan vasta mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa. Usein pelätään kulluriskiä. Oikeusavustaja olisi hyödyllistä olla mukana jo kun on ensimmäistä kertaa asiassaan poliisilaitoksella kuultavana. Tämä sen vuoksi, että oikeusavustajan tehtävänä on valvoa, että rikoksen uhrin oikeudet toteutuvat siten kuin niiden kuuluu toteutua. Ja että hän saa kunnioittavaa ja sensitiivistä kohtelua.

Lähdin työstämään kehittämistehtävääni hakemalla tietoa aiheesta. Sain käsiini Jorma Kanasen kirjoittaman Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Kirja on mielestäni hyvin selkeä ja helposti luettava. Ensimmäistä opinnäytetyötä tekevänä kirja vaikutti itselleni sopivalta ja koin saavani siitä hyvän ohjenuoran tekemiselleni. Käytössäni oli muuta tutkimista koskevaa kirjallisuutta.

Sain paljon materiaalia ja kirjallisuutta työpaikaltani Rikosuhripäivystyksen Salon sekä Turun palvelupisteiltä liittyen traumoihin, rikoksiin sekä uhrin asemaan. Käytin myös kirjaston palveluja aiheittani tukevan materiaalin hankinnassa.

Hain noin 130:n asianajo- ja lakitoimiston yhteystiedot netistä googlen avulla. Otin esille RIKUn Lounais-Suomen alueeseen kuuluvat paikkakunnat ja paikkakuntakohtaisesti hain asianajo- ja lakitoimistot kyseiseltä paikkakunnalta. Katsoin toimiston sivut päällisin puolin ja otin yhteystiedot ylös. Kävin läpi noin 140 toimistoa ja osa karsiutui jo tässä vaiheessa. Karsiutumisen syy oli selkeä suuntautuminen muun tyyppiseen toimintaan. Esimerkiksi yksi toimisto mainosti toimivansa kiinteistöalalla ja heidän palveluihinsa kuului kiinteistövälitys sekä siihen liittyvä juridiikka. Osan toiminta oli ilmeisesti loppunut tai muuttunut, koska toimiston tietoja ei löytynyt.

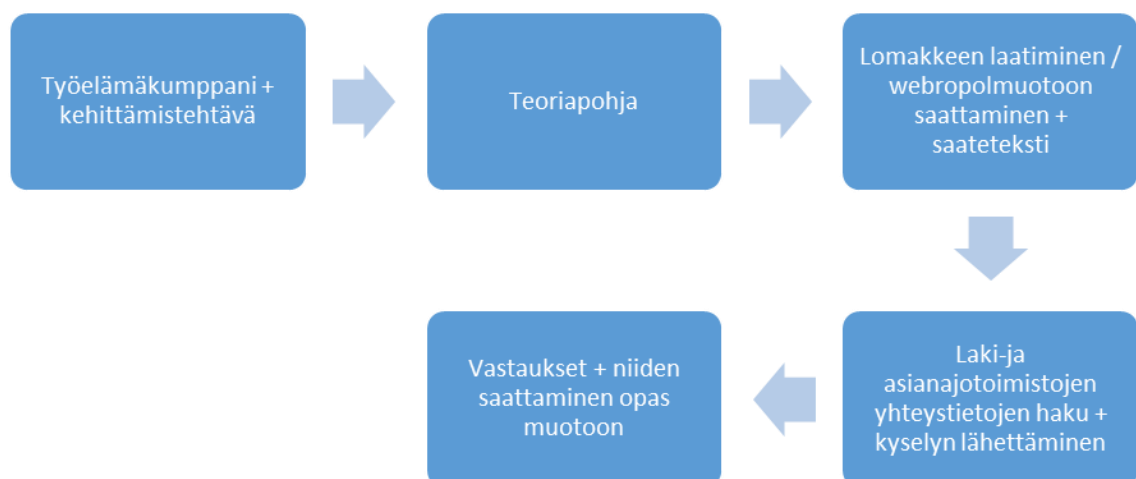
Tämän jälkeen muotoilin kyselyni saatteeksi tekstin (LIITE1). Tekstin hyväksyttiin RIKUn aluejohtaja Tiina Rantasella sekä kirjoitusasua koskevia muutosehdotuksia sain RIKUn Turun palvelupisteen toiminnanohjaaja Leila Taipaleelta. Tekstin ollessa hyväksyttäväni niin sisällöllisesti kuin ulkoasultaan sen käänsi vielä toiselle kotimaiselle kielelle RIKUn Turun palvelupisteen toiminnanohjaaja Tuula Kiviniemi. Kaikkia osapuolia tyydyttävän saatetekstin myötä kysymykset (LIITE2) saattoi Webropoliin RIKUn tiedottaja Sami Liuk-

konen. Kyselyjä lähti 125:teen sähköpostiosoitteeseen. Vastausaikaa toisilla oli 10 päivää, toisilla 9 ja osalla 8 päivää. Tämä eriaikaisuus johtuu siitä, että lähetin kyselyjä kolmena eri päivänä.

Ensimmäisen deadline lähestyessä (7.3) totesimme 6.3 sähköposti keskustelun välityksellä RIKUn tiedottaja Sami Liukkosen kanssa vastausmäärän olevan 21 kappaletta. Päätin jatkaa aluejohtaja Tiina Rantasen myötävaikutuksella kyselyn aukioloaikaa 15.3 saakka ja lähetin asianajo- ja lakitoimistoille muistutuksen kyselyyn vastaamisesta sekä kerroin, että linkkien aukioloaikaa on jatkettu.

Kyselyn sulkeutuessa 15.3 suomenkielisiä vastauksia oli tullut 24 ja ruotsinkielisiä 1 kappaletta. Tästä voi päätellä, että ei ollut suurestikaan merkitystä sillä, että lähetin muistutusviestin perään. Oikeastaan voi päätellä niin, että ne jotka vastaavat kyselyyn, tekevät sen hyvin lyhyessä ajassa. RIKUn tiedottaja Sami Liukkonen purki vastaukset siten, että hän lähetti ne 16.3 sähköpostiini sekä doc..että exel muodossa. Vastausten pohjalta kokosin oikeusavustajapankin, josta löytyy oikeusavustajia Lounais-Suomen alueelta. Nämä oikeusavustajat ovat vastanneet kyselyyni ja vastauksista välittyy heidän halukkuutensa tehdä yhteistyötä rikoksen uhrin asemassa olevan henkilön kanssa.

Prosessikaavio työn etenemisestä.



KUVIO 1.

## 6 TULOKSET

### 6.1 Vastausaktiivisuus paikkakunnittain

RIKUn Lounais-Suomen alue käsittää 47 kuntaa. Kunnat ovat Aura, Kaarina, Kemiönsaari, Koski, Kustavi, Lieto, Loimaa, Marttila, Masku, Mynämäki, Naantali, Nousiainen, Oripää, Paimio, Parainen, Pöytyä, Raisio, Rusko, Sauvo, Taivassalo, Turku, Vehmaa, Harjavalta, Honkajoki, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Kokemäki, Lavia, Luvia, Merikarvia, Nakkila, Noormarkku, Pomarkku, Pori, Siikainen, Ulvila, Eura, Eurajoki, Köyliö, Laitila, Pyhäranta, Rauma, Säskylä, Uusikaupunki, Salo ja Somero.

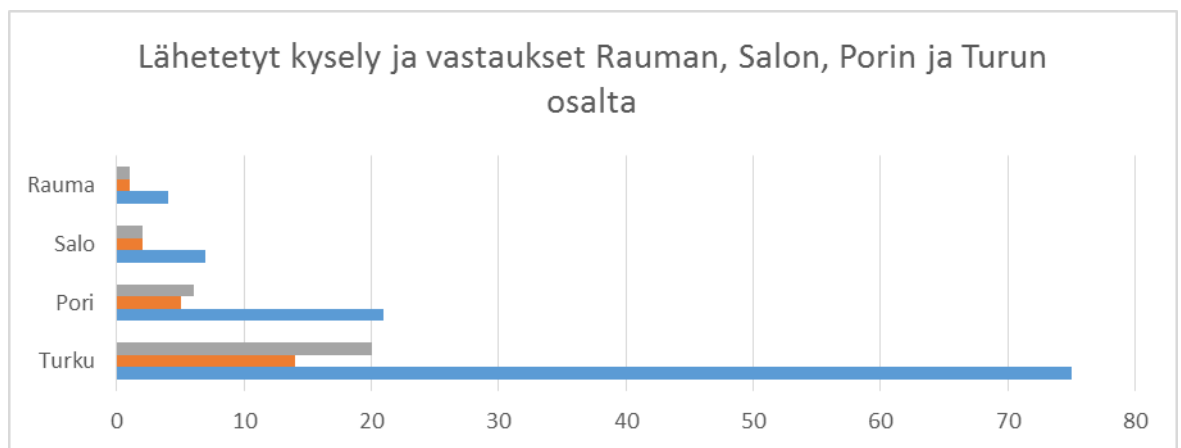
Etsin paikkakunnilta asianajo- ja lakitoimistojen yhteystietoja googlen avulla. Kaikilta paikkakunnilta ei tällaisia palveluita löytynyt. Osalla oli nettisivuillaan vain toimiston sähköpostiosoite, jolloin kaikki posti suunnataan sinne. Eli ei ollut mahdollista laittaa sähköpostia suoraan oikeusavustajille. Tästä aiheutui se, että joihinkin toimistoihin meni yksi sähköposti ja joihinkin, joissa oikeusavustajien sähköpostiosoitteet olivat saatavilla, pystyi osoittamaan useamman sähköpostin. Eli oikeusavustajalle/ oikeusavustajille suoraan.

Varsinais-Suomen oikeusaputoimistolla on kolme toimipaikkaa. Toimipaikat sijaitsevat Turussa, Salossa ja Loimaalla. Satakunnan oikeusaputoimistolla on kolme toimipaikkaa, Porissa, Kankaanpäässä ja Kokemäellä sekä sivuvastaanottoja neljällä paikkakunnalla, Harjavallassa, Huittisilla, Merikarvialla ja Säskylässä. Rauman oikeusaputoimistolla on kaksi toimipaikkaa, Raumalla ja Uudessakaupungissa sekä sivuvastaanotto Eurassa. Oikeusaputoimistojen toimintatavat eroavat yksityisistä asianajo- ja lakitoimistoista ja tästä löytyy hyvin tietoa oikeusaputoimistojen nettisivuilta. Varmasti se määrittelevin ero on, että oikeusaputoimistojen palvelut ovat valtion yhdessä kuntien kanssa järjestämää ja tuottamaa palvelua. Kun taas yksityiset asianajo- ja lakitoimistot ovat yritystoimintaa. Kysely lähetettiin Varsinais-Suomen, Satakunnan ja Rauman oikeusaputoimistoille. Näistä toimistoista ei saatu vastauksia Webropol- kyselyyn.

Turussa toimivia asianajo- ja lakitoimistoja, joille lähetin kyselyn oli 75 kappaletta. Tämä tuotti 15 vastausta Webropol- kyselyyn. Suomenkielisiä vastauksi tuli 14 kappaletta ja yksi ruotsinkielisen. Näistä kaksi vastausta oli sellaisia, jotka sisälsivät kahden ihmisen tiedot, eli olin lähettänyt kyseiselle toimistolle kaksi sähköpostia, mutta vastaus tuli yhtenä Webropol vastauksena. Lisäksi tuli yksi Webropol-kysely vastaus, joka sisälsi neljän henkilön vastaukset. Lisäksi tuli yksi yhteydenotto sähköpostiini. Vastauksia Webropol

kyselyyn oli tuo 15 kappaletta, mutta vastauksia sain todellisuudessa 22:ltä oikeusavustajalta Turun alueelta. Varsinais-Suomen alueella sähköposteja lähti seitsemän kappaletta Saloon, joista yksi toimisto vastasi kahden oikeusavustajan tiedoilla. Raisioon lähetin viidelle oikeusavustajalle/ toimistoon kyselyn ilman yhtään vastausta, Kaarinaan kolmelle, joista yksi vastasi. Loimaalle osoitin kyselyn kahdelle oikeusavustajalle/ toimistoon, kumpikaan ei osallistunut kyselyyn. Naantaliin, Paimioon ja Paraisille lähetin jokaiselle paikkakunnalle yhdelle oikeusavustajalle/ toimistoon kyselyn, kenenkään osallistumatta. Sauvoon lähetin yhdelle toimistolle kyselyn, jossa työskentelee yksi oikeusavustaja ja hän vastasi kyselyyni. Yksi toimisto, jolla on palvelupiste kahdella eri paikkakunnalla vastasi sähköpostiini, että heillä hoidetaan ainoastaan siviiliasioita. Olisin toki toivonut, että toimistolla olisi jaksettu vastata Webropol-kyselyyn vaikka heillä ei rikosasioita hoidetakaan.

Satakunnan alueelle suurin kyselymäärä lähti Poriin asianajo- ja lakitoimistoille. Yhteensä 21 sähköpostia. Vastauksia sain viisi kappaletta, joissa yhdessä vastattiin kahden oikeusavustajan puolesta. Joten Porista tuli yhteensä kuuden oikeusavustajan ääni kuuluviin. Kankaanpäähän lähetin neljälle oikeusavustajalle kyselyn, heistä kukaan ei vastannut. Samoin Raumalle kysely lähti neljän asianajo- ja lakitoimiston sähköpostiin yhden vastatessa.



KAAVIO 2.

SININEN: lähetetyt kyselyt

ORANSSI: Webropol vastausten lukumäärä

HARMAA: tietoon tulleet (kysely, muu yhteydenotto, "tuplavastaukset")

## 6.2 Vastausten sisältö

Vastauksien perusteella saatiin hyvää tietoa Lounais-Suomen alueella toimivista asianajo- ja lakitoimistoista, ja nimenomaan uhrin näkökulmasta ajateltuna. Jokainen Webropol-kyselyyni vastannut toimisto kertoi hoitavansa rikosasioita. Se on RIKUn asiakkaiden näkökulmasta se ensimmäinen asia. Kaksi vastanneista toimistoista ei kuitenkaan halunnut tietoaan liitettävän RIKUn oikeusavustajapankkiin. Kävimme tästä kahvipöytäkeskustelua RIKUn Lounais-Suomen aluejohtajan ja muutaman toiminnanohjaajan sekä yhden oikeusavustajan kanssa. Arvelimme mahdollisuudeksi sitä, että toimisto ei halua tulla profiloitua pelkästään uhreja edustavaksi tahoksi vaan ovat käytettävissä niin asianomistajan kuin epäillyn avustajina. Tosin tämä keskustelu oli vain kahvipöytäkeskustelua. Toimistolla voi olla jokin aivan muu syy siihen, että ei halua näkyä asiakkaillemme oikeusavustajapankissa. Esimerkiksi palkkioon liittyvät syyt voivat näkyä haluttomuutena työskennellä heikommassa taloudellisessa asemassa olevien henkilöiden kanssa, tai tietynlaisten rikosten uhrien kanssa. Mikäli tuomioistuin antaa avustajamääräyksen tällöin avustajan palkkio tullaan maksamaan valtion varoista ja summa on pienempi kuin oikeusavustajan palkkio normaalisti tai kun toimisto määrittelee itse palkkionsa. Tässä tullaan eettisiin kysymyksiin. Käännyttäisikö oikeusavustaja asiakkaan pois kun havaitsee, että asiakkaan kohtaama rikos on sellainen johon todennäköisesti tullaan antamaan avustajamääräys, esimerkiksi raiskauksen tai lähisuhdeväkivallan uhrin?

Kyselyn perusteella tuli näkyväksi se, että on olemassa toimistoja jotka ovat nimenomaisesti erikoistuneet rikoksen uhrin asemassa olevan henkilön avustamiseen. Samoin on toimistoja, joilla on kokemusta työsyryjinnän uhrien asemassa olevien kanssa työskentelemisestä. Yksi haavoittuvassa asemassa oleva ryhmä on ihmiskaupan uhrin. Kysely tuotti siinä mielessä tulosta, että on toimistoja, joilla on kokemusta toimia uhrin avustajana. Kyselyyn vastasi myös oikeusavustajia, jotka toivat esille hoitavansa rikoksiin liittyviä juttuja, mutta pääpainon olevan muunlaisten juridisten asioiden hoitamisessa. Tästä voi päätellä, että ovat aidosti jaksaneet vastata esittämiini kysymyksiin ilman minkäänlaista oman edun tavoittelua.

Palvelukielet jakoutuivat siten, että yhdessätoista toimistossa sai palvelua suomeksi ja englanniksi. Suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi palvelu onnistui yhdeksässä toimistossa. Suomeksi ja ruotsiksi palvelua tarjosi kaksi toimistoa, samoin pelkällä suomen kielellä asiakkaitaan kertoi palvelevansa kaksi toimistoa. Tulkin kanssa toimimiseen ja tulkin hankkimiseen kertoi olevansa valmis neljä toimistoa.

Kolmea toimistoa lukuun ottamatta, vastanneet kertoivat ensimmäisen yhteydenoton/käynnin olevan maksuton. Muut, paitsi viisi toimistoa, antavat jonkinlaisen kustannusarvion asiakkuuden alkaessa. Jokainen toimisto kertoo selvittävänsä asiakkaan puolesta maksavan tahon, jos se on joku muu kuin asiakas. Eli jos asiakkaalla on oikeusturvavakuutus, tai oikeusavustaja selvittää mahdollisuuden oikeusapuun tai avustajamääräykseen. Kaikki toimistot kertovat myös hoitavansa oikeusapuun liittyvän paperityön. Jos jutun päätyttyä tulee tarve asioida Valtionkonttoriin korvausten hakemisen merkeissä tai jonnekin muulle taholle, kaikki kyselyyn vastanneet oikeusavustajat kertovat sen tekevänsä.

Avoimessa kysymyksessä, mitä toimisto haluaa kertoa itsestään yksi oikeusavustaja nostaa esille halukkuutensa tehdä RIKUn kanssa yhteistyötä. Useampi tuo esille kokeestaan hoitaa rikos- ja / tai seksuaalirikosjuttuja.

## 7 YHTEENVETO

Rikoksen uhrin asema on heikentynyt jo tapahtuneen rikoksen takia. Tämän vuoksi rikosoikeudellisen järjestelmän pitäisi toimia siten, että uhri voisi kokea tullessaan oikeudenmukaisesti kohdatuksi rikosprosessissa (Kainulainen & Saarikkomäki 2014,1.) Rikosprosessia tulisi selkiyttää uhrin näkökulmasta. Ja tässä ovat avainasemassa ne tahot, jotka kohtaavat rikoksen uhrin ensimmäisenä. Heidän vastuullaan on ohjata rikoksen uhri oikea aikaisten uhripalveluiden piiriin. RIKUn tuki ja neuvonta pyrkii juuri tähän, rikosprosessin selkiyttämiseen rikoksen uhrille. Selkiyttämään sitä hankalaa tilannetta, joka rikoksen uhrilla on. Mitä tulee tapahtumaan, mistä voi hankkia oikeusavustajan, mitä se maksaa, mistä voin hakea korvauksi, mitä korvauksia voin hakea, pitääkö minun kohdata vielä tekijä? Entä mitä sitten, jos uhri on alaikäinen ja rikoksen tekijä löytyy perhepiiristä? Kaikkiin näihin ja/tai moniin muihin kysymyksiin rikoksen uhri miettii vastausta ja samalla hän on traumatisoitunut tapahtuneesta. Yhteen näistä kysymyksistä kehittämistehtävänä tuo hieman apua rikoksen uhrille. Hänen ei niin halutessaan, tarvitse kahlata internetistä läpi kymmeniä asianajo- ja lakitoimistoja, soittaa ja kysellä heidän palveluitaan. Lounais-Suomen alueella on nyt koottuna oikeusavustajapankki, josta löytyy rikosasioita hoitavia oikeusavustajia. Sopivan oikeusavustajan ja RIKUn tukihenkilön tuella rikoksen uhrin mahdollisuudet olla oikeasti osallisen omassa rikosprosessissaan (kuten EU Direktiivi 2012/29/EU säätää) paranevat huomattavasti.

Sain apua Webropol kyselyn tekniseen tekemiseen ja vastausten purkamiseen työelämäkumppanilta. Näkisinkin, että tällaisessa projektissa on järkevää jakaa vastuuta siinä määrin kuin se on mahdollista. Siitä oli itselleni suuri apu.

Se, että 125 sähköpostiin tuli vain 25 vastausta, on ilman muuta suuri pettymys. Niin itselleni kuin työelämäkumppanilleni. Kyselyä ja sen sisältöä mietittiin kovasti, jotta se vastaisi siihen tarkoitukseen, josta työelämäkumppani oli kiinnostunut ja mille tiedolle ja kehitykselle oli tarvetta. Mutta myös siten, että kyselyn viimeinen kysymys asetettiin (tai pyrittiin ainakin) houkuttelevaksi, samoin siitä vielä muistutettiin saatetekstissä. Se puute, jonka havaitsin, oli saatetekstin oleminen vain suomenkielellä. Se olisi pitänyt olla molemmilla kotimaisilla kielillä. Ja tähän olisi ollut mahdollisuus.

Vääjäämättä tulee mieleen, että sähköpostin otsikointi olisi pitänyt asetella toisin. Jo siinä olisi pitänyt olla jotakin houkuttelevaa ja joukosta (muista posteista) erottuvaa. Toisaalta, on muistettava minkä asian kanssa olemme tekemisissä, joten on säilytettävä tietty linja.

Toisaalta on myös mahdollista, että osa kyselyyn vastaamatta jättäneistä oikeusavustajista, on osallistumattomuudellaan ottanut kantaa halukkuuteensa tehdä töitä RIKUn kanssa. Tai ehkä ei halua sitä profilointia uhrilahon avustajaksi.

Vastausten vertailukelpoisuus alueittain muodostui haastavaksi. Yhdessä Webropol vastauksessa saattoi olla yhden tai enimmillään neljän oikeusavustajan tiedot. Kun nämä neljän oikeusavustajan vastaukset saadaan yhdellä lähetetyllä kyselyllä, vastausten määrällinen vertaileminen on vaikeaa. Oikeastaan vastausten määrällistä vertailemista ei suoranaisesti kannata tehdä. Eikä se ole työn lopputuloksen kanssa suoranaisesti merkityksellistä. Merkityksellistä olisi tietysti ollut saada mahdollisimman usean oikeusavustajan vastaus, mutta määrällisyys siinä mielessä, että vastaako yhteen kyselyyn yksi vai kaksi avustajaa, ei ollut asian ydin.

Kyselyn teettämisen jälkeen olen tavannut muutamia oikeusavustajia ja he ovat kertooneet, että kyselyni ei ole tavoittanut heitä ja haluaisivat ehdottomasti vastata kyselyyn. Tämä nostaa itsellä ajatuksen, että miten toimistojen tiedot on löydettävissä internetin ihmeellisestä maailmasta. RIKUn asiakaskunnalle on ensiarvoisen tärkeää se, että tieto ja palvelu on heille siinä heidän tilanteessaan helposti saatavilla. Tässä tulee esiin tekemäni työn merkityksellisyys. Voimme ja haluamme RIKUssa tukea asiakkaitamme heidän haastavassa tilanteessaan.

Tämä kehitystyö jatkuu. Laajemman oikeusavustajapankin tarve on olemassa ja RIKU haluaa tarjota asiakkailleen palvelua. Tätä työtäni tulee seuraamaan jatkokysely, jolla RIKU pyrkii edelleen kartoittamaan oikeusavustajia Lounais-Suomen alueella.

Oikeusavustajapankki toteutuu tämän työn tuloksena vihkomuotoisena sekä selainpohjaisena RIKUn toiminnanohjaajilla. Oikeusavustajapankin ylläpito jaetaan alueittain toiminnanohjaajien kesken. Mahdollisuuksista pitää oikeusavustajapankki ajantasaisena, on soittokierrokset jonkin tietyn ajan välein (esimerkiksi puoli vuotta) tai sopimus toimiston kanssa, että ovat mahdollisen muutoksen tapahtuessa ovet RIKUun yhteydessä, esimerkiksi sähköpostitse. Joidenkin toimistojen kanssa yhteistyö on tiiviimpää, jolloin onkin luontevaa, että muutokset ovat tiedossa hyvinkin ajantasaisesti.

## LÄHTEET

Esitutkintalaki 805/2011.

EU Direktiivi 2012/29/EU. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI>

Hirsjärvi,S.; Remes,P.& Sajavaara,P. 2009. Tutki ja kirjoita.20.painos. Helsinki: Tammi

Hedrenius,S. &Johansson,S. 2016. Kriisituki-ensiapua onnettomuuksien, katastrofien ja järkyttävien tapahtumien käsittelyyn. Helsinki: Tietosanoma

Hintikka,S. Uhrin traumaattinen kriisi. Teoksessa L-K.Åberg(toim.) Rikoksen uhrin käsikirja.3.painos.Jyväskylä:PS-kustannus.26-27,43-45,47 .

Holm,T. & Tolonen,R. 2008. Psykkisen vahingon arvioiminen. Teoksessa Santtila ,P. & Weizmann-Henelius,C. Oikeuspsykologia. Helsinki: Edita,493

Kainulainen,H.& Saarikomäki,E. 2014.Rikosprosessi väkivaltarikosten uhrien näkökulmasta. Helsinki: Oikeuspoliittisen laitoksen tutkimustiedonantoja 126

Kaitue,S.,Noponen,S.& Släen,A. 2007. Yleistä muttei yksityistä. Oikeudelliset keinot lähisuhdeväkivallasta selviytymiseen. Helsinki:Edita Publishing Oy

Kananen,J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Kiviniemi,K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R.Valli (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin 2. 3.painos. Jyväskylä PS-kustannus,18-19.

Kjällman,P.& Rosinen,J. 2017. Uhri tarvitsee tukea. Teoksessa L-K.Åberg (toim.) Rikoksen uhrin käsikirja.3.painos.Jyväskylä:PS-kustannus,158.

Kjällman,P. & Åberg,L-K. 2017.Johdanto. Teoksessa L-K Åberg (toim.) Rikoksen uhrin käsikirja.3.painos. Jyväskylä:PS- kustannus,15-17.

Kotanen.R 2013. Näkymättömästä näkökulmaksi-parisuhdeväkivallan uhrin ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. Helsinki:Unigrafia

Kreivi,J. 1/2017. Chat tarjoaa nuorelle nopean kanavan palveluihin. RIKU Rikosuhripäivystyslehti.Helsinki:Printmix Oy

Lauerma,H. 2001. Dissosiaatiohäiriöt. Teoksessa Lönnqvist,J.Heikkinen,M. Henriksson, M. Marttunen,M. & Partonen,T.(toim.) Psykiatria.Hämeenlinna:Kustannus Oy Duodecim

Levine,P. & Frederick,A.2012. Kun tiikeri herää. Immo Pekkarinen.Helsinki:Traumaterapiakeskus

Liukkonen,S. 2017. Rikoksen uhrin asema mediassa. Teoksessa L-K Åberg (toim.) Rikoksen uhrin käsikirja.3.painos.Jyväskylä:PS-kustannus,207-209.

Näre,S. 2000.Nuorten tyttöjen kohtaama seksuaalinen väkivalta ja loukattu luottamus tunnetaloudessa. Teoksessa P.Honkatukia,J.Niemi-Kiesiläinen & S.Näre (toim.) Lähentelyistä raiskauksiin.Tyttöjen kokemuksia häirinnästä ja seksuaalisesta väkivallasta. Helsinki;Nuorisotutkimusverkosto, 77-83.

Ojala,R. 2014. Seksuaalirikokset. Helsinki:Edita Publishing Oy.

Pohjoisvirta,R. 2012. Väkivaltaerityisyys. Teoksessa A. Ojuri (toim.) Vertaisryhmä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto,14.

Punamäki,R-L. & Ylikomi,R. 2007. Raiskaustrauma. Raiskauksen kokeminen altistaa psyykkisille ongelmille. Suomen Lääkärilehti 8/2007, 757-761.Viitattu 14.1.2018 <http://www.tukinainen.fi/SLL82007-757.pdf>

Rikosuhripäivystys opaskirja-EU:n rikosuhridirektiivin vaikutukset rikoksen uhrin asemaan Suomessa. Koonnut Salakari,T. 2016. Helsinki: Rikosuhripäivystys

Rikosuhripäivystys 2018a,b.Viitattu 4.3.2018. Saatavilla sähköisesti <https://intra.riku.fi/tyovalineet>

Rikosuhripäivystys 2018d. Viitattu 6.3.2018. Saatavilla sähköisesti <https://www.riku.fi/fi/palvelut/todistajan+tuki/>

Rikosuhripäivystys 2018e. Viitattu 6.3.2018. Saatavilla sähköisesti <https://www.riku.fi/fi/palvelut/syrjinnan+vastainen+neuvonta/>

Rikosuhripäivystys 2018c. Viitattu 9.4.2018. Saatavilla sähköisesti <https://www.riku.fi/fi/rikosuhripaivystys/>

Ronkainen,S. 2008. Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. Saatavilla sähköisesti [www.julkari.fi/10024/101398](http://www.julkari.fi/10024/101398)

Sarimo,M. 2016. Rikosuhrimaksu viimein käyttöön. RIKU-rikosuhripäivystys 3/2016,16-17

Suokas-Cunliffe,A. 2006. Trauma -omaan elämäntarinaaan yhdistymätön mielen loinen. Yleislääkäri 17, 19-23. Viitattu 14.1.2017 [https://asiakas.kotisivukone.com/files/ttkeskus.palvelee.fi/tiedostot/suokascunliffe\\_1.pdf](https://asiakas.kotisivukone.com/files/ttkeskus.palvelee.fi/tiedostot/suokascunliffe_1.pdf)

Tuominen,L. 2016. Liikennerikoksen uhrin kannattaa hankkia apua. RIKU- rikosuhripäivystys 3/2016, 4-5.

Vahingonkorvauslaki 412/1974.

Välimäki,E. 2017. Ei unohdu koskaan-henkirikoksen jäljet. Jyväskylä: PS-kustannus

Ylikomi,R. & Virta,V. 2008. Raiskaustrauman hoito.Jyväskylä:PS-kustannus

Åberg, L-K. 2017. Rikoksen aiheuttamat seuraukset uhrille. Teoksessa L-K. Åberg (toim.) Rikoksen uhrin käsikirja.3.painos.Jyväskylä: PS-kustannus, 23-28.

Olen sosionomiopiskelija ja teen opinnäytetyönä kyselyä Lounais-Suomen alueella toimiville asianajo- ja lakitoimistoille mahdollisuudesta työskennellä rikosprosessissa rikoksen uhrin avustajana. Kyselyllä selvitetään rikoksen uhrin näkökulmasta olennaisia ja merkityksellisiä asioita. Työelämän kumppanini on Rikosuhripäivystys (RIKU).

Rikosuhripäivystyksen toimintaa toteuttaa Suomen Ensi- ja turvakotien liitto, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Kirkkohallitus, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Suomen Mielenterveysseura, Suomen Punainen Risti ja Suomen setlementtiliitto. Toiminnan valtakunnallisesta koordinoinnista vastaa Suomen Mielenterveysseura.

Rikosuhripäivystys tarjoaa rikoksen uhrille, hänen läheisilleen sekä rikosasiassa todistavalle matalan kynnyksen tuki- ja neuvontapalveluita. Rikosuhripäivystyksen tukipalveluissa tarjotaan uhrien oikeuksien kannalta olennaista tietoa, neuvontaa ja tukea. Tarjolla on esimerkiksi tukea oikeusprosessiin, tietoa erityispalveluista sekä ohjausta näiden palveluiden piiriin. Asiakas voi saada emotionaalista tukea ja neuvontaa rikoksesta johtuviin käytännön kysymyksiin sekä ennaltaehkäisevää neuvontaa esimerkiksi toistuvasti uhriksi joutuvalle.

Rikosuhripäivystys palvelee asiakkaitaan valtakunnallisesti 31 palvelupisteellä kasvokkain, puhelimitse sekä verkossa. Vuonna 2017 asiakkaita eri palveluiden piirissä oli 12 700. Vuonna 2016 vastaava luku oli 8 400. Asiakaskontaktit lisääntyivät kaikissa eri palvelumuodoissa. Oikeusministeriö on antanut Rikosuhripäivystykselle julkisen palveluvelvoitteen rikoksen uhrien yleisten tukipalveluiden tuottamisesta vuosille 2017-2028.

Kyselyyn on mahdollista vastata molemmilla kotimaisilla kielillä ja linkit ovat auki **7.3.2018** asti. Me kiitämme ajastanne.

LINKKI fin: <https://www.webropolsurveys.com/S/D53C1B4B73A793D3.par>

LINKKI sv: <https://www.webropolsurveys.com/S/39D387654116BF38.par>

Huomioitthan kysymyksen, jossa tiedustellaan mahdollisuutta liittää toimistonne yhteistietoja kokoaamme listaan asianajo- ja lakitoimistoista.

Yhteistyöterveisin

Päivi Pääkkönen  
Toiminnanohjaaja  
Rikosuhripäivystys  
Kirkkokatu 10, 24100 Salo  
0505166144  
paivi.paakkonen@riku.fi

Toimiston nimi	
Osoite	
Postinumero	Postitoimipaikka
Puhelin	Faksi
Sähköpostiosoite	
Asianajajien nimet	

Hoidatteko rikosasioita?	Kyllä <input type="checkbox"/>	Ei <input type="checkbox"/>
Onko toimistonne erikoistunut tietynlaisiin tapauksiin, jos niin minkälaisiin?		
Mitä muita asioita hoidatte?		
Onko sinulla / jollain toimistossanne kokemusta ihmiskaupan uhrien juttujen hoitamisesta?		
Onko sinulla / jollain toimistossanne kokemusta työsyrynnästä esim. työperäinen kiskonta tai kiskonnan tapainen työsyryntä?		
Millä kielillä palvelette?		

Onko asiakkaan ensimmäinen yhteydenotto / käynti asianajajan luona (yleisluontoinen alkuneuvonta) maksuton, jos ei niin mitä se maksaa?		maksuton <input type="checkbox"/>	€
Annatteko asiakkaalle kustannusarvion palveluistanne asiakassuhteen alkaessa?		Kyllä <input type="checkbox"/>	Ei <input type="checkbox"/>
Selvitätkö asiakkaan puolesta asianajokulujen maksavan tahon oikeusturvavakuutus / oikeusaputoimisto / avustajamääräys tuomioistuinta?		Kyllä <input type="checkbox"/>	Ei <input type="checkbox"/>
Hoidatteko asiakkaan puolesta oikeusapuun liittyvän "paperityön" oikeusaputoimiston kanssa?		Kyllä <input type="checkbox"/>	Ei <input type="checkbox"/>
Täytättekö asiakkaan kanssa Valtiokonttorin korvaushakemuksen ja muut korvaushakemukset?		Kyllä <input type="checkbox"/>	Ei <input type="checkbox"/>
Mitä muuta erityistä toimistonne osalta haluatte kertoa?			
Toimistonne tiedot voidaan liittää RIKUn Lounais-Suomen aluetoimiston kokoamaan listaan		Kyllä <input type="checkbox"/>	Ei <input type="checkbox"/>
Aika ja paikka	Allekirjoitus  Nimen selvennys		

## Frågeformulär till advokatbyråer

Byråns namn	
Adress	
Postnummer	Postkontor
Telefon	Faks
E-postadress	
Namnen på juristerna	

Handleder ni i brottsofferärenden?	Ja <input type="checkbox"/>	Nej <input type="checkbox"/>
Är er byrå specialicerade på särskilda fall, om I så fall vad?		
Vad för olika slag av fall hanterar ni?		
Har ni någon erfarenhet i hantering av offer för människohandel?		
Har ni / någon I er byrå erfarenhet av diskriminering på arbetsplatser, t.ex. arbetsrelaterad utpressning eller arbetsrelaterad diskriminering?		
På vilka språk erbjuder ni service på?		
Är det första kundbesöket kostnadsfritt? (allmän rådgivning) Om inte hur mycket kostar det?	Gratis <input type="checkbox"/>	€
Erbjuder ni en kostnadsberäkning för era tjänster till kunderna I början av kundrelationen?	Ja <input type="checkbox"/>	Nej <input type="checkbox"/>

Klargör ni för kundens räkning vem som betalar advokatkostnaderna, rättskyddsförsäkring/rättshjälpsbyrå och domstolens beslut?		Ja	<input type="checkbox"/>	Nej	<input type="checkbox"/>
Tar ni för kundens beräkning hand om pappersarbetet angående rättshjälpsbyrå?		Ja	<input type="checkbox"/>	Nej	<input type="checkbox"/>
Fyller ni i tillsammans med kunden ersättningsansökan från statskontoret?		Ja	<input type="checkbox"/>	Nej	<input type="checkbox"/>
Är det något mer som ni vill berätta angående era tjänster?					
Byråns data kan tilläggas till RIKU i Åbodistriktens sammanställda lista.		Ja	<input type="checkbox"/>	Nej	<input type="checkbox"/>
Tid och plats	Underskrift  Namnförtydligande				